

にの月
行浮雨
ん巢に
を

КОНИК, РАВЛИК І ЗОЗУЛЯ

ЯПОНСЬКІ ПОЕТИ-КЛАСИКИ – ДІТЯМ

すきたか

子正
規岡

куніко, равлик!
Потухесеньку
Пісйімайся на жузіямі!

一小
茶林

Мацуо Басьо, Йоса Бусон, Кобаясі Ісса, Масаока Сікі

КОНИК, РАВЛИК І ЗОЗУЛЯ:
Японські поети-класики – дітям

КОНИК, РАВЛИК І ЗОЗУЛЯ

ЯПОНСЬКІ ПОЕТИ-КЛАСИКИ — ДІТЯМ

К 55 КОНИК, РАВЛИК І ЗОЗУЛЯ : Японські поети-
класики – дітям ; пер. з япон. І. П. Бондаренка.
– Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011.
– 132 с.

ISBN 978-966-10-1969-9

УДК 82-93

ББК 83.8(5 Япо)

© Навчальна книга – Богдан, майнові права, 2011

© Бондаренко І. П., переклад, 2011

Анотація

Збірка містить переклади понад 300 віршів-хайку, написаних такими всесвітньо відомими японськими майстрами цього унікального поетичного жанру, як Мацуо Басьо, Йоса Бусон, Кобаясі Ісса та Масаока Сікі. Їхні короткі вірші навчають маленьких читачів помічати й цінувати неповторну красу навколишнього світу, любити й шанувати природу, жити в гармонії з нею. Книга сприяє формуванню у дитини поетичних здібностей, художнього смаку, почуття прекрасного, навчає її уважному й доброзичливому ставленню до будь-яких живих істот: тварин, птахів, комах.

А головне – учить тисячолітній мудрості японського народу: бачити велике в малому, помічати зазвичай непомітне і відчувати себе при цьому не стороннім спостерігачем, а гармонійною часткою самої природи.

Видання розраховане на дітей 5–10-річного віку та батьків, які хочуть виховати своїх дітей всебічно розвинутими й творчо мислячими особистостями.

Переклад з японської
Івана Бондаренка

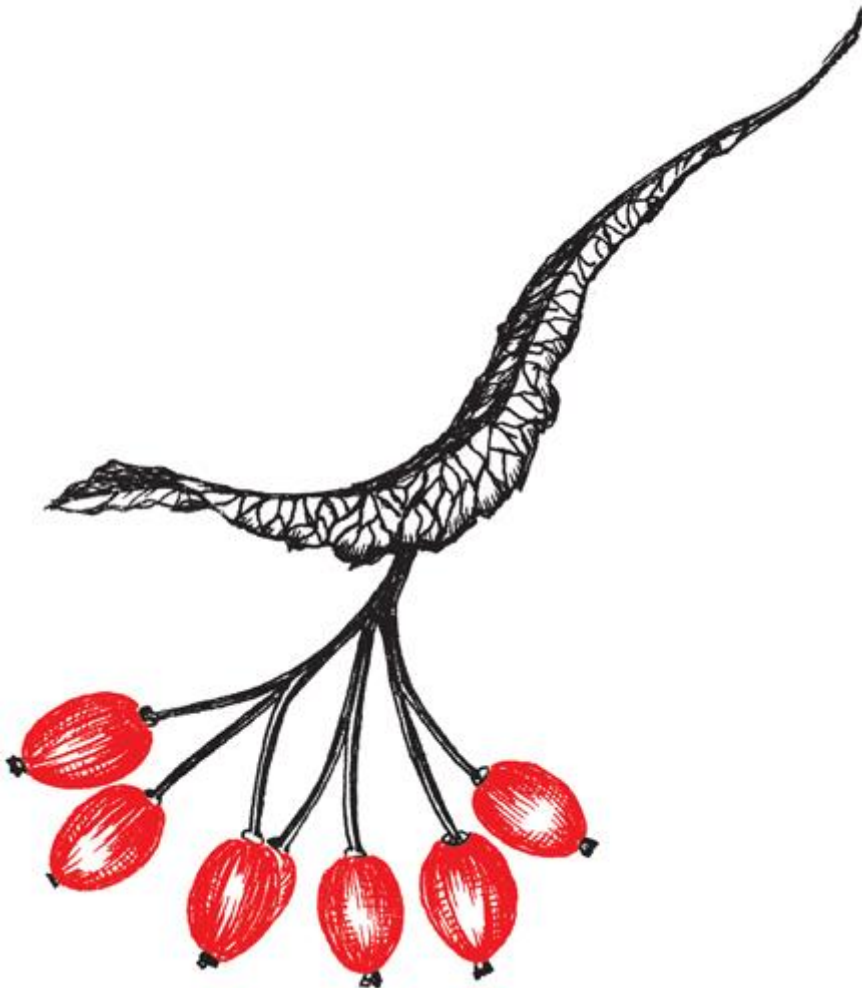

Коник, равлик і зозуля
Японські поети-класики — дітям

МАЦУО БАСЬО
(1644-1694)

Вода холодна
Бідолашній чайці
Вночі ніяк заснути не дає.

Кружляє, падає на землю
Перший сніг...
Нарциси навіть листя нахилили.

Здається,
Й вепра тягне за собою
Осінній буревій.

Понад водою
Стелиться дзвінкий
Зозулі голос.

Ходімо милуватися на сніг!
Аж поки від втоми
Не впадемо!

Мелетейна пичья голыза
Замытом
З-пиг герелья павлошит

桐の木に
うづら鳴なり
塀の内

Обабіч шляху
Цвіт гірських троянд —
Коню піджива.

Що так вабить до себе
На стежці гірській?
Фіалки!

Бананові деревця мотлошить
Осінній вітер.
Дощ в цебрі хлюпоче.

Сто краєвидів за коротку мить
У запалі
Намалювали хмари.

Осіння паморозь!
Рукою доторкнешся —
І на долоні сльози палахтять.

Град несподіваний
Розлючено лупцює
Мій кипарисовий крислатий капелюх.

Засніжений світанок!
Навіть кінь

Сьогодні якось дивно виглядає...

Агов! Купці!

Вже час вам не брилі —

Від снігу парасольки продавати!

Прийшла весна,

І безіменні гори

Серпанок ледь помітний оповив.

Самотній дуб

Байдуже поглядає

На вишень цвіт.

На цвіт суріпиці поглянути

У поле

Допитливий горобчик прилетів.

Пригледівшись уважно,

Я побачив,

Що попід тинем грицики цвітуть.

Прокинься, друже!

Запали вогонь!

Я хочу диво показати — грудку снігу.

Сушені водорості краще б продавав

Дідусь старенький,
Ніж тягати устриць!

Горобчику, мій друже,
Не чіпай малого ґедзика,
Що бавиться на квітці!

Серед полів,
Забувши все на світі,
Співає жайвір.

Не нащобечеться ніяк
За довгий день
Маленький жайвір!

Ходімо глянемо
Пірникози кубельце!
Що з ним накоїв цей травневий дощ?

Невміло намальована, а все ж —
Така приваблива
Ця квітка павутиці!

Початок жнив.
У полі журавлі.
В село, нарешті, осінь завітала.

鳥の鳴き声は、
春の訪れを告げる。
花見の季節、
鳥の囀りも
賑やかなる。

ボンダ
レノンコ

菜畠に
花見顔なる
雀哉

Рис шеретуючи,
На місяць задивився
Бідняцький хлопчик.

Летить по небу місяць стрімголов.
Очікують на дощ
Дерев верхівки.

Цікава річ!
Без пахощів трава.
І саме в ній — метелика притулок.

З якого дерева ці квіти —
І не знаю,
Проте який чудовий аромат!

Будь обережна, ластівко!
Не кинь в мою чарчину
Бруду ненароком!

Нехай промокну під дощем до нитки,
Але цвіт вишні
Все-таки зірву!

На перевалі в горах спочиваю.
І навіть жайворон у небі —

Десь внизу!

Писк комара
Доноситься із хліва.
Бабине літо!

Вишневий цвіт на землю опадає.
Якби мав голос,
Став би співаком!

Згасає день
Посеред білих квітів.
І знову зажурився кипарис.

Під літнім місяцем
До глечика забившись,
Недовгим сном забувся восьминіг.

З кінця травинки
Падаючи вниз,
Світляк злітає.

Обвивши линви,
Дикий виноград
Мосту висячому своє життя довірив.

Неначе пил,

Здуває валуни
Осінній буревій з гори Асама.

Осіннє золото —
Міхурника кущі:
І листя, і плоди, і оболонка.

Сховавшись,
Ущухає врешті-решт
Студений вітер в заростях бамбука.

Спадають з дерева залізного плоди.
Шпаків крильцята лопотять.
Гроза ранкова.

Камелією? Сливою?
Цікаво, чим у минулому
Був цей старий держак?

З плечей моїх
Знімає суховій
Дорожню паперову одежину.

Морозна ніч!
В опудала позичу,
Аби заснути, дране кімоно.

大正
五
年
夏
草
や
兵
共
が
ゆ
め
の
跡

ボンダ

夏草や
兵共が
ゆめの跡

Прощається весна!
Пташки голосять.
У риб — німотні сльози на очах.

Яка краса!
У сонячному сяйві —
Ніжно-зелене листя молоде.

Гей, друже!
Повертай свого коня через поля,
Туди — на крик зозулі!

Засаджено останній клаптик поля.
З вербою білою
Прощатись час настав.

Краси й смаку одвічне джерело —
Пісні селян
Під час посадки рису.

Ніхто з людей чомусь не помічає
Над стріхою
Каштана білий цвіт.

Стебельцем півників
Прив'язую до ніг

Свої старі солом'яні сандалі.

Що ти скрекочеш, жабо!

Вилізай на білий світ

З свого підпілля в хліві!

Дощі весняні в себе увібравши,

Несеться хутко

Річка Моґамі.

Знайшов собі

Притулок в прохолоді

І задрімав.

Тиша!

І тільки сюрчання цикад

Пронизує скелі.

З водою разом

Виплеснула в море спекотне сонце

Річка Моґамі.

Кружальцями

Чи на чотири частки

Цю першу диню різати мені?

Там,

Де вояки марили колись,
Лиш літні трави.

Над морем штормовим
Аж до Садо
По небу Шлях Молочний простягнувся.

З байдужим виглядом
Маленьких окунців
На верболіз нанизує рибачка.

В осінній прохолоді
Кожен з нас
Собі обчистить баклажан чи диню.

Жорстокість долі!
Воїна шолом
Став конику маленькому притулком.

Підмівши двір,
Збирався вийти з храму —
Аж знову листя з білої верби!

Осілля перша мряка!
Навіть мавпа,
Здається, марить про дощовичок.

ボソヤイ、トホ、チホ、マヤ、ヒヤ、
ヒ、ササ、ササ、ササ、
サ、サ、サ、サ、

ボソヤ
イ
トホ
チホ
マヤ
ヒヤ
ヒ
ササ
ササ
ササ

木隠て
茶つみも聞や
時鳥

Грибів збирання —
Небезпечна справа!
Щовечора холодний дощ імжить.

Ну що, малята!
Утікаймо разом
Від градопаду буйного цього!

Під деревом
Вишнева заметіль
Мій суп і рибу цвітом посипає.

Котрий вже раз
Метелика крильцята
Над огорожі гребенем мигтять!

Жахаюся,
Почувши крик фазана.
Невже і справді змії вони їдять?

Зоря ранкова!
З пурпуру на сході —
Зозулі голос.

Чим пригоститися?
З харчів у моїй хатці —

Хіба що ці комарики малі.

З-під деревця павловнії

За муром

Перепелина пісня долина.

Хатина рибака.

Поміж креветок

Заплутався цвіркунчик-неборак.

Метелик також

Прилетів поїсти

Салату з квітів білих хризантем.

Зі снігом дощ!

Темніє на очах

Стерня на свіжоскошеному полі.

Навіть ворона,

Що обридла всім,

Красунею здається сніжним ранком!

Куди вони поділись,

Ці норці?

Неначе вимерло все озеро у грудні!

Прокляті лінощі!

Насилу добудився мене ледачого
Цей дощик весняний.

Яскравий місяць
Над вишневим квітом
Подовгу завмирає уночі.

Голосить сивка:
У пільмі нічній
Своє гніздо ніяк знайти не може!

Сплеснеш долонями,
Услід тобі — луна,
А слідом за луною — літній місяць!

Спізнілих квітів ніжний аромат
Доносить іноді
Цупкий осінній вітер.

Так чи не так,
А витерпів усе
Цей виснажений очерет під снігом.

Таки нагидив із дашка веранди
На мої тістечка
Бешкетник-соловей!

АЖ ЭНОВУ АНСТЯ Э СИАТИ ВЕРОМ!
ЭОНРАВРА ВУНТН Э ХРАМЫ —
Нигмибшн жиб.

庭掃いて
出ばや寺に
散柳

Кує зозуля!
Півників стебельця
Заввишки, мабуть, метрів з півтора.

Серпневий місяць!
Майже до воріт
Докочує прибій вершечок хвилі.

Залишився б зеленим!
Але ні! Міняє колір свій
Червоний перець.

Солоний окунь
Ясна задубілі
В крамниці рибній грізно оголив.

Серпанок весняний,
Сливовий квіт і місяць —
Завершений пейзаж!

Упав у бухту
Сиротливий крик —
Зозулі голос.

Гей, дітлахи,
Повійка зацвіла!

Тепер і днями поласувати можна.

Повійки квітка!

Хвіртку в огорожі

Навіть удень тримаю під замком.

За лісом в горах,

Де збирають чай,

Зозулі голос також, мабуть, чути.

Повійки квітка.

Навіть і вона

Зі мною подружитися не хоче!

Мале хлоп'я

Забралось у сідло.

Батьки у полі редьку вибирають.

Усі на вулиці.

І кожному кортить

Моста нового іній притоптати.

Гірська стежина,

Сливи аромат.

І раптом з нього сонце виринає!

З верхівок верб плакучих,

Наче з неба,
На мокру землю й досі плеться дощ.

Весняний дощ
Крізь дірку у даху
Уздовж гнізда осиноного сочиться.

У ранішній росі
Та ще й в грязюці,
Якою свіжою здається диня ця!

Із стінки в ступні
Плеться прохолода.
Солодкий денний сон!

Старе село.
І в кожному дворі —
Хурми деревце.

На спалах блискавки
У темряву летить
Баклана голос.

Під ясним місяцем
Підніжжя гір в тумані,
Легесенький серпанок на полях.

Яка крапа!
Усе на ному сяди
Між но-се не
А ця Мого.

レボ
ンダ
コダ

あ
ら
た
ふ
と
青
葉
若
葉
の
日
の
光

У сяйві місячнім
Бавовника поля
Ледь-ледь не сплутав із вишневим цвітом.

Нову солому
Щойно почали вивозити з полів —
Дощі осінні!

Гірська дорога.
Гречка не дозріла,
А квітами частуйся досхочу!

Як сумно пролунало вдалині
Вечірнє “бі-і-і”
Самотнього оленя.

Старий ставок.
Пірнуло жабеня —
Вода сплеснула.

Збирався на базар
І передумав —
На ясний місяць краще подивлюсь!

Минає осінь.
Все частіше дощ.

А замість місяця на небі блякла пляма.

Як не вдивляюсь —

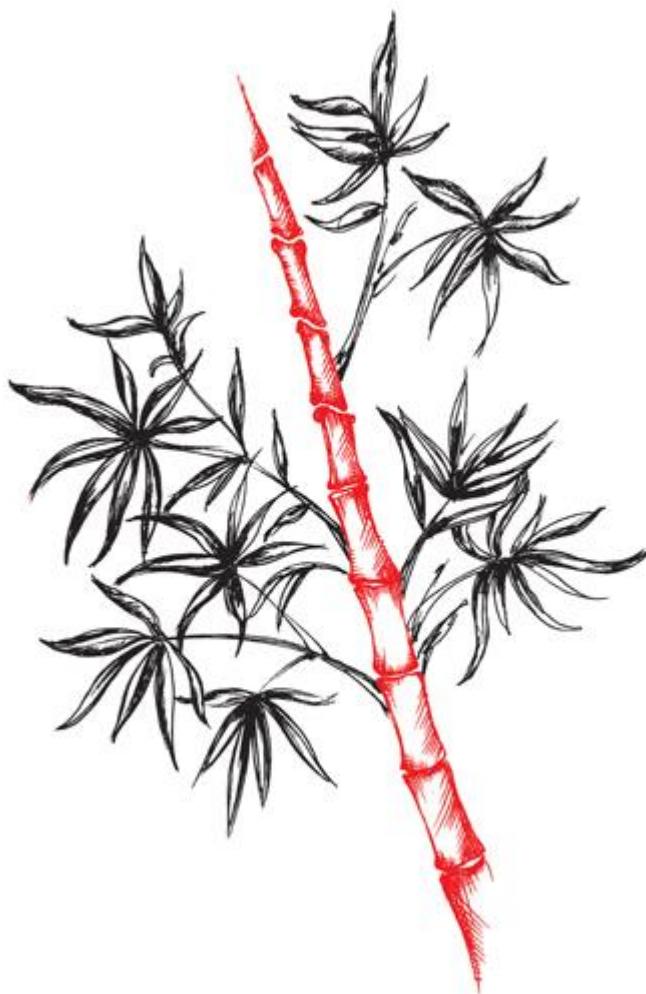
Жодної пилінки

На білосніжних квітах хризантем!

ЙОСА БУСОН

(1716-1783)

Весняний дощ!
Балакаючи, йдуть
Солом'яна накидка й парасолька.

Засмучений
На пагорб підіймаюсь,
І раптом — терну цвіт!

Цвіте суріпиця.
На сході — тьмяний місяць,
На заході — червоний сонця диск.

Півонія опала.
Пелюстки по два, по три
На землю уляглися.

Осіньне листя падає з дерев.
Старіють жаби
У ставку старому.

Бориспий Мирах.
СМОТЯ ПОСТАТ.
БТРЫШЕВЫ СВА -

ボンダ
レコ

梨の園に
人々の
宵の月

Гомілки чаплі голубої
Лиже хвиля.
Вечірній вітерець.

Маленьку пташку
Пожира летяга
В сухому полі.

Весняний дощ
На стрічці узбережжя
Дрібних молюсків стулки окропив.

Травневий дощ!
Дві хатки притулились
Край берега великої ріки.

Сокирою ударив і завмер —
Зимовий гай
Залився ароматом!

Туди-сюди!
Ніяк не знайде місця
Біля маленької хатинки соловей.

Маленький дзьобик
Соловейко розкриває,

І раптом звідти — солов'їний спів!

З-поза гілок,
Залитих сяйвом сонця,
Лунає щебетання солов'я.

Сливовий квіт опав,
І посумніли
Верби.

Намірився було
Стирчак забити —
Верба плакуча!

Під сливою
Знайшов собі притулок
Маленький равлик.

Квітуча слива
Посипає страву
Рожевим перламутром пелюсток.

Ось і кінець!
Уткнулася стежина
У непролазні хащі омели.

Під весняним дощем

Посеред моря
Кружало місяця принадно мерехтить.

Поки я в полі сапкою махав,
Прудкі хмаринки
Зникли з небосхилу.

Листочки запашного тютюну
Зі споду попелиця
Поточила.

Городи порають.
Удалині лунає
Тутешнього сільського храму дзвін.

Закаламутилась
Під весняним дощем
Вода джерельна.

Набрати хмизу
Вийшов з укриття.
Фазана голос.

Гора ця — “Лиса”!
Звідки ж він несеться,
Фазана крик?

Пронизує
Весни вечірнє сонце
Фазана хвіст.

День забарився.
На місток з гори
Уже спустилось декілька фазанів.

Весняне море!
Монотонні хвилі
Колишуться сонливо цілий день.

За сапок цокотом
І щебетання птиць
У затінку гірському не розчути.

Завзято пурхають
Горобчики-батьки.
Серця відважні спокою не знають.

На жаб поглянути на заливному полі
Своїм промінням
Місяць запросив.

Старої річки
Лагідний потік

Посівам щедро воду наділяє.

Уже під ранок

Спалену стерню

Маленький дощик окропив ласкаво.

Навіть трепанга

Голками замучив,

Тренуючись, невдаха-практикант.

Рибалці

Добрий настрій зіпсувала

Вечірня мряка.

Осіння мряка

Оповіла світ.

Метелика-мішечника гойдання.

Торкається об'їждчика обличчя

Своїми кучерями

Очерет сухий.

В рукав мого мисливського вбрання

Заповз світляк,

Шукаючи притулку.

Тремтить мій кошик,

Скинутий на землю —
У літнім полі стався землетрус.

Звідкіль звалився
Цей самотній камінь,
Що серед гаю літнього стирчить?

Рогатий равлик
Рухається так,
Неначе ієрогліфи виводить.

В свої домівки
Равлики сховались —
На дощ очікують.

Зоря ранкова.
Носяться мальки,
Святкуючи рятунок від бакланів.

Осінній дощ.
Ступаю по траві,
Немов по водоростях.

Травнева злива
Безіменну річку
Перетворила в люту водоверть.

山 野 草 花 図 説
 山 野 草 花 図 説
 山 野 草 花 図 説

ボンダ
 レンコダ

このもより
 かのも色こき
 紅葉哉

В джерельну воду від каменяра
Вогняним струменем
Іскринки відлітають.

На світ людський
Сідницю опустив
Гарбуз довгастиий.

Як не принаджую —
Не хоче, не летить
На білі верби лісова зозуля.

Дістав для жнив
Нагострений свій серп
Дідусь старенький.

Повз кам'яну фортецю
Літній місяць
Проплив велично.

Холодний затінок!
Від дзвона відірвавшись,
Лунає дзвін.

В холоднім храмі
Миша шарудить —

Гризе полину запашне стебельце.

Коротка ніч.

На гусені блищить

Роси намисто.

Осінній вітер

Риб'ячі низки

Гойдає під навісами край моря.

В старій криниці

Тьмяний сплеск води.

Мабуть, за комаром стрибнула риба.

В осінніх сутінках

Химерами здаються хтозна-якими

Постаті людей.

Опудало!

Ні сорому, ні честі —

Солом'яний звалився капелюх.

В старому озері

Солом'яна сандаля.

Зі снігом дощ.

За білою вербою

Вже смеркає.
Дорога в полі.

Тріпоче крильцями —
З покоїв золотих на волю рветься
Ластівка маленька.

Спекотне марево!
Не треба і кротам
Від ворогів ховатися під землю.

Не чути тим, хто в полі,
Солов'я,
Що тьохкає біля моєї хатки!

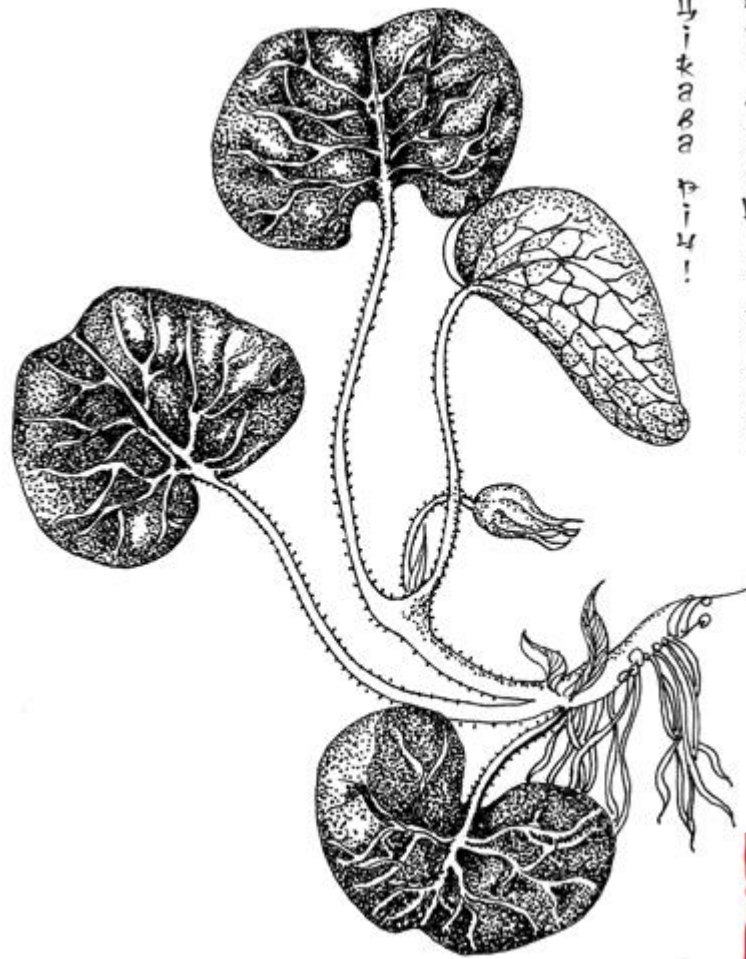
Навіс солом'яний
Над човном поновив.
Весняний дощ також не забарився!

Гірська бджола
Сховалась від дощу
Під стріху дерев'яного палацу.

Зимова слива
На вершині скелі
Лише учора скинула вбрання.

I came & hid - Me to a little fly to
 the Maxell's paper.
 Viskaa pih!

ボンダ
 レンコダ

物好や
 匂はぬ草に
 とまる蝶

Вечірня орхідея!
Аромат сочиться з темряви,
А квітка ледь біліє.

Крізь пелену засніженого ранку
До неба радісно
З хатинок в'ється дим.

Слив аромат
Піднявся до небес,
До місячної світлої корони.

Метелик зморений
На дзвоні примостився
І задрімав.

Скрипить помалу
Галька під ногами.
Холодний місяць світить угорі.

Осінній буревій!
Вода рокоче
Між скелями в ущелині гірській.

Яке блаженство —
Через літню річку

Іти убрид з сандалями в руці!

Весняний вітер

Пряний дух соломи

Доносить від чернечого бриля.

Коротка ніч.

Лише на мілині

Ще місяця крайок застається.

Волоття очерету,

А за ним — рибалки хатка

І димок над нею.

Заходить сонце,

І услід йому

Летить додому ластів'яча зграйка.

Вечірнє сонце

Сутінковим глянцем поля покрило.

Дятел стукотить.

Як тихо навкруги!

Зимовий місяць.

Дубовий гай в долині задрімав.

Зимовий гай

Качаткам-мандаринкам
Усю свою красу подарував.

У сьайві місячнім
Полискують зубами
Зимові скелі.

Стебло квітуче чайного куща,
Обвивши камінь,
Лізе на дорогу.

Скрекочуть жаби.
Вдень: “Скоріше б вечір!”
А поночі: “Скоріше б день настав!”

Десь близько ста хатинок у селі.
І жодного двора —
Без хризантеми!

Квітучі стебла
Чемно нахилила гліцинія,
Вітаючи весну.

Весна відходить!
Запізніла вишня
Розгублено їй дивиться услід.

出 3 HM Haeiro Mei + dao Haeiro goin.
 Hih Haeiro kyoshae!
 Xedim TakHae

ボンダ
 レンコダ

五 月 雨 に
 鳩 の 浮 巢 を
 見 に 行 ん

Над полем в горах
Стелиться димок,
А трохи вище гречка дозріває.

В грушевому саду —
Самотня постать.
Вечірній місяць.

Зі сливи прибережної у воду
Спадає і зникає
Білий цвіт.

Невже від самоти
Такий розкішний
Гірської вишні цвіт?

Весняний дощик
Навіть животи у жаб зраділих
Ще не встиг змочити.

Осінній місяць!
Крізь прозору воду
Видніється на дні бекаса слід.

Яскраві ці!
Ще яскравіші інші!

Осінніх кленів листя палахтить.

Спалахує святковий феєрверк,
Хоча в порту —
Хатинок сто, не більше.

Весна відходить!
Де ж я загубив,
Нехай і поганенькі, окуляри?

Вечірні сутінки, світанок...
Десь між ними —
Весняна ніч.

Залитим садом
Миша дріботить.
Осінній ураган.

Терновий кущ
Весь білий від роси.
На кожній з колючок тремтить росинка.

В бамбуковий лісок
Спускаюсь з греблі.
Співає соловей!

Шляхетним юнаком

Лисиця стала
У вечір весняний.

Осінній вітер!
Навіть кінь спіткнувся,
Додому ідучи.

КОБАЯСИ ІССА
(1763-1827)

Не плач, цвіркунчику!
Бо навіть у зірок
Кохання без розлуки не буває.

Коли повернешся,
Будь ласка, не забудь
Мою хатинку, ластівко маленька!

Нумо, равлику!
Потихесеньку
Підіймайся на Фудзіяму!

Уже святые!
Найменши кышк
Заря в Мирах —

ボンダ
レンコ

月差して
ちいさき藪も
祭り也

Лети сюди,
Горобчику-сирітко!
Удвох і забавляйтесь веселіш!

Мою хатинку,
Равлику, пильнуй
Укупі з соловейком голосистим!

Не йдіть сюди!
Маленькі світлячки
Літали тут увечері учора.

Тікай, тікай,
Горобчику, мій любий!
Його Величність виступає — кінь!

Розтанув сніг —
І радісно як сяють
Зірок обличчя!

Засяяв місяць —
І найменший кущик
Уже святкує!

Нумо, сюди, горобчику малий!
Біля воріт

Розтанув снігу клаптик.

Фазан токує так,
Немов це він
Відкрив сьогодні в небі першу зірку.

Гусаче! Гей, гусаче!
Скільки ж років
Тобі було, як мандрувати став?

Не варто лаятися,
Птаство перелітне!
Взаємодопомога — ваш талан!

Це дерево теж зрубають.
Невже ти цього не знаєш,
Пташино, що в'єш гніздечко?

Худеньке жабенятко,
Не здавайся!
За тебе вболіває сам Ісса!

Який красивий паперовий змій
Шугнув у небо
Над житлом убогим!

Вишневий затінок.

Для нього серед нас
Чужих та незнайомих не існує!

Візком скалічена,
Уже напівзасохла
Лежить фіалка.

Дзюрчить, дзюрчить,
Дзюрчить над полем дощ —
Засохлим полем.

Яким смачним здається цей сніжок,
Що ніжно-ніжно
Стелиться на землю!

Кобила-мати
Сторожко пильнує своє лоша,
Що п'є із джерела.

В Японії
Від самого порога —
Квітучі вишні!

Мале хлоп'я,
Нав'ючене травою.
Травневий дощ!

Дзень-дзень-дзень! —
Над смарагдовим полем
Паперового змія танок.

Лакованої таці чорна гладь.
На ній і муха раптом
Посковзнулась.

Здається,
Що маленький водоспад жартує іноді
З червоним листям клена.

Уважно й сторожко
Глядить бекас на мене.
Смеркається.

Густа трава —
Немає краще місця, щоб грати в схованку
Для кошенят малих!

Розслаблено відкинула убік
Квітуча хризантема.
Свої стебла.

Під супровід сопілок із соломи
В танку кружляє
Горобців юрба.

Рожеві квіти!
Поруч — колобки,
Наліплені із глини дітворою.

Осінній ураган
Уміло й легко

Над вогнищем розправу учинив.

Маленькі жабенята у траві
Під листям в жмурки
Між собою грають.

Мій любий конику,
Приходь до мене ще!
Посидиш на колінах, як сьогодні.

Дім прибирають.
Конику мій любий,
Краще тікай хутенько звідсіля!

Маленький равлик
Вправно завернув
За ріг веранди.

Дитячко плаче —
Так йому кортить
Дістати з неба місяця медяник!

Звисати з сливи —
От і вся робота
Метелика-мішечника в житті.

Вогнями феєрверка

За хвилину
Велике озеро наповнюється теж.

Здається, не гранат,
А сам диявол
Роззявив свою пащу вогняну.

“Дзінь-дзінь! Дзінь-дзінь! Дзінь-дзінь!” —
Чиїсь голосять дрова.
Осінні сутінки.

Довкола тиша!
В озері на дні
Захмарені вершини спочивають.

Не бийте муху!
Гляньте, як вона
Старанно руки й ноги витирає.

Своєю стежкою
З захмарених вершин
Вервечкою спускаються мурахи.

Як байдуже
Глядить на гори
Жаба!

Про щось задумався
Мій норовистий кінь.
Туман довкола.

Відпущений на волю,
Стрімголов злітає птах
І вмить зникає в небі.

Віднині
Спіть спокійно, дикі гуси!
Ви вдома, ви в Японії тепер.

MACAOKA CIKI

(1867-1902)

Посеред паморозі саду
Самотній
Червоніє плід.

Ополудні,
На хмарку примостившись,
Співає жайворон.

Під крик гусей
Нічні шумують хвилі,
Б'ючись об скелі.

Крізь панцир крижаний
Лист клена
Пломеніє.

З холодної безодні
Вийшов місяць
Й завмер над морем.

Я чищу грушу,
І солодкі краплі
Звисають з леза.

Трав польових
Сочиться аромат
З-під підшов солom'яних сандалів.

З поверхні столу
Скатерть паперову
Зірвав нещадно літній буревій.

На гребені у півня —
Чотирнадцять,
А то й зубців п'ятнадцять, мабуть, є.

Весняна паморозь
Виблискує на сонці,
Згораючи дотла.

Ущухнув дощ.
І мурашина стежка
Подекуди жвавiшає нараз.

На корені сосни
Ясно-лілова

Росте фіалка.

Вечірній місяць.

Вишень пелюстки на землю падають
В замети сніжно-білі.

Самотня

Квітка півників біліє.

Весняні сутінки.

Мій рідний край!

Куди не подивлюся —

Повсюди гори усміхаються мені!

Перепеля

Готується схопити

Бездушна кішка.

Весняний дощ.

На глиняному мурі

Сидить ворона.

Високу браму

Підпирають верби

Верхівками.

Весняний вітер

Сосни нахиляє,
Щоб замок краще бачити я міг.

Сливовий цвіт
Над чайними кущами
Подекуди біліє, наче сніг.

Весняний вітер
Вишні пелюстки
На непросохлі стіни відкидає.

Храм стародавній,
Хмелем оповитий,
А поміж хмелю — сливи білий цвіт.

Весна відходить!
І за нею слідом
Побігти поривається полин.

“Кум-кум! Кум-кум!” —
Весь день скрекочуть жаби.
Як остогидло!

Сухого хмелю
Стебла поливає
Весняний теплий дощ.

Вже навіть жаби й ті
Навчилися складати
Японських віршів.

Посеред поля
На підніжжі гір —
Самотня слива.

В широкому полі
Дерево чорніє,
На гілках де-не-де — сливовий цвіт.

На квіточку
Зозуля цілить око.
Чи підлетить?

Жовто-зелені, блідо-голубі
Довкола гори,
І зозулі голос.

Зринає в небо
Замкова гора.
Легенький вітерець куйовдить листя.

Низький уклін
Мені біля воріт

Лілеї білолиці посилають.

Над малахітом рисового поля
Відразу дві веселки
Піднялись.

Над прірвою
У цілковитій тиші
Кружляють світлячки.

Звук ножиць —
Десь троянди підрізають.
Травневий ясний день!

По пелюстках
Червоної троянди
Повзе жовто-зелений павучок.

Маленький равлик
Кінчиками різків
Принаджує хмаринку дощову.

Щосили мальва
Тягнеться уверх,
Щоб встигнути до дня сонцестояння.

Я бачив,

Як замовкла на льоту
Цикада.

Розгойдує
Вечірній вітерець
Троянди білі.

В згустілих сутінках
Біліє літній місяць,
Немов вітрило.

Гортензія,
Біло-блакитна в дощ,
У сяйві місячному синьою здається.

Старий ставок.
Цикади оболонка
Самотньо плаває ногами догори.

Летить межею низько сарана
В останніх променях
Знесилоного сонця.

Минає осінь.
Простягають руки
Назустріч одна одній дві сосни.

ラ-フイグ フィグワウ 08 コム'タHX
044+09 2POM2+
T P 2 8 F I O A H O 8 H X
C A H G A I 8 .

ボンダ
レコダ

野辺の草
草履の裏に
芳しき

Густо-ліловий
Аж до чорноти
Дозрілий виноград.

Червоним листям кленів
Глибочінь гірських ущелин
Густо пламеніє.

У сяйві місяця осіннього
Куди, в які краї
Несуться ці хмаринки?

Розшматував
І розігнав всі хмари
Осінній вітер.

Ранковий холод.
Пурпурові хмари
Прносяться й згасають вдалині.

Гірського замку вежу обіймає
Вечірнє сонце.
Колоситься рис.

Навіть крізь хмари
Вересневе сонце

Покрило золотом вечірній небосхил.

На кроків звук
Собака відіззався.
Настала довга ніч.

Насупившись,
Осінній ураган
На небо тьмянний місяць піднімає.

Вечірнє сонце
За зимовим гаєм
Полум'яніє.

Відразу за ворітьми —
Косогір
І гай зимовий.

Яке ж яскраве
Сонце новорічне!
Неначе ближче стали небеса.

Зірки погасли —
Й барвами заграв
Серпанок перший.

Посеред сосен

Щулиється від холоду
Ранкове сонце.

Розтанув лід —
У водоростях враз
Заворушилися крихітки-креветки.

В повітрі прохолода.
На сосну, промоклий від дощу,
Краб залізає.

Травнева злива.
Плавають в ставку, водою вкриті,
Лотоса листочки.

За потягом услід
Клубоче дим
І юне листя.

Переламала буря
За півдня
Всі мальви.

Не видно місяця.
І тільки хвиль морських
Високі стіни.

ПРО АВТОРІВ

МАЦУО БАСЬО

Мацуо Басьо (Мунефуса) народився 1644 р. у місті Уено в родині самурая Мацуо Йодзаємона. Завдяки батькові та старшому братові, які чудово знали японську й китайську класичну літературу, він спромігся отримати дуже добру на той час освіту.

У 1672 р. Басьо, який уже тоді був досить відомим поетом, назавжди покидає сім'ю й перебирається спочатку до Кіото, а потім до Едо (Токіо), де примикає до однієї з найвідоміших у ті часи поетичних шкіл “Данрін”. Згодом він обирає собі псевдонім Тосей і створює власну школу хайкай. До її складу поступово увійшли його численні учні і послідовники: Дзьосо, Кьорай, Кікаку, Рансецу, Сампу, Сіко та ін.

Після того, як узимку 1682 р. пожежа повністю знищила його “бананову хатинку” — “басьо-ан” (саме таку назву поет дав своїй хатці на околиці столиці, придбаній на кошти Сампу — одного з його учнів, і саме звідси походить його останній літературний псевдонім — “Басьо” /досл. з япон.: “банан”, “бананове деревце”/), поет вирушає в багаторічну подорож по країні. Лише іноді з новими віршами та подорожніми щоденниками повертається він до Едо, щоб через деякий час знову вирушити у мандри.

Помер Мацуо Басьо 1694 р. у м. Осака.

Окрім колективних поем ренґа та віршів хайку (хокку), що увійшли до складу таких відомих поетичних збірок Мацуо Басьо і його учнів, як “Зимові дні”, “Весняні дні”, “Занедбане поле”, “Довгастих гарбуз”, “Мішок вугілля”, “Солом’яний дощовик мавпи” (книги перша та друга), поет залишив по собі також декілька ліричних щоденників під назвами: “Смерть у дорозі. Записки мандрівника” (“Кістки, що біліють у полі”) /1684 р./, “Подорож до Сарасіні” /1688 р./, “Стежками півночі” /1688 р./, “Записки з дорожньої скриньки” (“Листи поета-мандрівника”) /1690-1691/ та ін.

Висловлювання Мацуо Басьо про поезію, концептуальні засади опрацьованої ним нової поетики хайку (“вабі”, “каумі”, “сабі”, “сіорі”, “хосомі”) були ретельно записані його учнями й надруковані вже після смерті великого поета.

ЙОСА БУСОН

Йоса Бусон — художник і поет, поетичну спадщину якого деякі японські та зарубіжні літературознавці оцінюють навіть вище, ніж поезію Мацуо Басьо.

Народився Бусон 1716 р. у селі Кема, неподалік від Осаки, у сім’ї заможного селянина на прізвище Таніґуті. Йоса Бусон — останній з літературних псевдонімів поета, який він обрав собі вже у зрілому віці, коли жив у Едо (Токіо).

З дитинства Бусон захоплювався малюванням та поезією, чудово знав японську й китайську класичну літературу. Коли йому виповнилося 18 років, він поїхав у Едо, де продовжив навчатися живопису та поезії, ставши учнем

відомого на той час поета Хаяно Хадзіна (1676-1742) — одного з послідовників Мацуо Басьо.

Після смерті свого вчителя Бусон залишив Едо й вирушив у мандри країною. Він повторив маршрут, яким колись пройшов великий Мацуо Басьо, і власноручно переписав його щоденник “Стежками півночі”, супроводжуючи рукопис чудовими малюнками. Взагалі за життя Йоса Бусон був більше відомий як художник, ніж поет. Поселившись остаточно в Кіото, він відкрив там власну школу живопису й став одним із засновників та провідних майстрів художньої школи “нанґа” (або ще: “бундзінґа”), до складу якої входили художники інтелектуали. Усі вони були чудовими знавцями й прихильниками китайського живопису, а тому малювали переважно китайські пейзажі, які часто були своєрідними картинами-ілюстраціями до відомих шедеврів китайської поезії, повний текст чи уривки з яких також записувалися на картині.

Водночас зі школою живопису Йоса Бусон створив у Кіото і власну школу поезії хайкай, головним гаслом якої було — “Повернення до Басьо!”. Серед найталановитіших учнів Бусона слід назвати імена поетів Тайґі та Сьоха.

Художник і неперевершений знавець японської мови, Бусон вдихнув у жанр хайку нове життя, оскільки після смерті Мацуо Басьо інтерес до цієї поезії в Японії дещо впав. Його вірші вражають своєю поетичністю, вишуканістю мови, витонченим художнім смаком, що водночас робить їх надзвичайно складними для перекладу будь-якою іноземною мовою.

КОБАЯСІ ІССА

Кобаясі Ісса народився 1763 р. у селі Касівабара (провінція Сінано) у родині заможного селянина Кобаясі Яґохея. Його мати померла ще в молодому віці, а мачуха зробила все можливе, щоб майбутній поет у чотирнадцять років назавжди залишив сім'ю й поїхав шукати долі до Едо (Токіо). Змінивши там безліч професій, Кобаясі Ісса знайшов своє покликання в поезії і став поетом.

Подорожуючи країною, він заробляв на життя складанням віршів-хайку та викладанням поезії.

Коли йому виповнилося 39 років, Ісса повернувся до рідного села, де застав тяжко хворого батька, якого доглядав, доки той не помер у нього на руках. Зворушливе ставлення сина до свого батька, філософські роздуми поета про людське життя та довколишній світ відбилися в ліричному щоденнику Ісси “Останні дні батька” (“Тіті-но сюен-ніккі”), який він написав у 1801 р.

Після численних судових розглядів і суперечок з мачухою та її дітьми поет отримав нарешті свою частку батьківського спадку і зміг уперше одружитися, коли йому було вже 50 років. Молода дружина народила йому чотирьох синів і доньку, але всі вони померли ще в дитячому віці. А незабаром померла й дружина поета Кіку, яку він палко кохав і за якою сумував до самої смерті, хоч і був ще двічі одружений і навіть мав дітей.

Окрім ліричного щоденника “Останні дні батька” /1801/, творчий спадок Кобаясі Ісси складають літературні есе,

подорожні нотатки, книга прози та віршів “Моя весна” (“Ора-га хару”) /1819/, а також майже двадцять тисяч віршів-хайку.

Поезія Кобаясі Ісси приваблює читачів своєю простотою, відвертістю й навіть якоюсь дитячою щирістю, за якими криються глибокі філософські погляди поета на життя, людську долю, місце й покликання людей у світі. Героями його віршів були не лише люди, а й різноманітні тварини, птахи, комахи. І цим його поезія певною мірою зближується з жанром байки, але без будь-якого моралізування, притаманного цьому жанрові. Можливо, саме тому Кобаясі Ісса, як ніхто інший із японських поетів, зміг так поетично, так образно й переконливо віддзеркалити у своїй поезії один із головних філософських постулатів дзен-буддизму — безумовну й органічну єдність усього живого й суцього на цій землі.

МАСАОКА СІКІ

Масаока Сікі (справжнє ім'я: Масаока Цуненорі) народився в 1867 р. у м. Мацуяма, що на острові Сікоку. У 1890 р. він вступив на літературний факультет Токійського університету, по закінченні якого поселився в містечку Негісі, поблизу столиці, де вчителював і продовжував писати вірші, до яких мав палку пристрасть ще з раннього дитинства.

Свій шлях до великої літератури Масаока Сікі почав з критики Мацуо Басьо й протиставлення поетики визнаного майстра японської поезії творчому методу Йоси Бусона. Саме Бусона, а не Басьо, вважав він неперевершеним

майстром хайку й саме його закликав наслідувати, звертаючись до сучасних поетів. Критиці всесвітньо відомого класика японської поезії присвятив Масаока Сікі своє перше літературне есе “Розмови про Басьо” (“Басьо дзацудан”, 1893 р.).

У своєму наступному літературному маніфесті під назвою “Принципи поезії хайку” (“Хайкай тайю”, 1895 р.) він формулює власну концепцію жанру хайку, оцінюючи цей жанр як особливий твір мистецтва й ставлячи його на один рівень з романом та живописом. До речі, саме Сікі перший почав уживати термін “хайку” на зміну терміну “хокку”, який використовувався до цього часу.

Заснований Масаокою Сікі 1897 р. поетичний часопис “Хототогісу” (“Зозуля”) зіграв надзвичайно велику роль в історії японської поезії, відкривши шлях до літератури цілій когорті молодих і талановитих поетів кінця ХІХ — початку ХХ ст., багато з яких щиро вважали Сікі своїм учителем. Несподівана популярність цього нового літературного видання серед читачів сприяла черговому відродженню жанру хайку в Японії. Заслугою Сікі вважається також “повторне” відкриття японцями поезії Кобаясі Ісси.

Свій літературний псевдонім — “Сікі” (досл. з япон.: “зозуля” — один із видів цього птаха) поет обрав не випадково. З юних літ він був хворий на сухоти, від яких і помер у 1902 р., коли йому виповнилося лише 35 років. За давньою японською легендою, у зозулі, коли вона співає, з горла сочиться кров.

Вірші Масаоки Сікі надзвичайно ліричні, наповнені трагічною любов'ю до життя, рідної землі, її чарівної природи, а також до людей, що населяють цю казкову землю.

І. П. Бондаренко

Примітки

У Японії рибалки здавна використовують спеціальні глечики як пастки для восьминогів.

Асама — вулкан у центральній частині Японії.

Залізне дерево — дерево з дуже твердою деревиною.

Кімоно — загальна назва жіночого, а в давні часи й чоловічого верхнього одягу.

Моґамі — ріка на півночі Японії.

Моґамі — ріка на півночі Японії.

Садо — великий острів у Японському морі.

Фудзіяма — гора в центральній частині Японії.

Японські імена та прізвища наводяться так, як це заведено в Японії: спочатку прізвище, а потім ім'я.

ЗМІСТ

Мацуо Басьо.....	5
Йоса Бусон.....	30
Кобаясі Ісса.....	52
Масаока Сікі.....	65

Літературно-художнє видання

Коник, Равлик і Зозуля

Японські поети-класики – дітям

переклад з японської *Івана Бондаренка*

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Ганна Осадко*

Художники *Ганна Осадко, Ростислав Крамар*

Комп'ютерна верстка *Ростислава Крамара*

Підписано до друку 22.08.2011. Формат 60×84/24.

Папір офсетний. Гарнітура Garamond.

Умовн. друк. арк. 5,12. Умовн. фарбо-відб. 10,24.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

ДК №370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

E-mail: publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

“КНИГА ПОШТОЮ”, А/С 529, м. Тернопіль, 46008

т. (0352) 287489, 511141, (067) 3501870, (066) 7271762

mail@bohdan-books.com

м. Київ, т/ф (044) 2968956, nk-bogdan@ukr.net

м. Тернопіль, т/ф (0352) 430046, 520607

publishing@budny.te.ua, office@bohdan-books.com,

www.bohdan-books.com

КОНИК, РАВЛИК І ЗОЗУЛЯ

Збірка містить переклади понад 300 віршів-хайку, написаних такими всесвітньо відомими японськими майстрами цього унікального поетичного жанру, як Мацуо Басьо, Йоса Бусон, Кобаясі Ісса та Масаока Сікі. Їхні короткі вірші навчають маленьких читачів помічати й цінувати неповторну красу навколишнього світу, любити й шанувати природу, жити в гармонії з нею. Книга сприяє формуванню у дитини поетичних здібностей, художнього смаку, почуття прекрасного, навчає її уважному й доброзичливому ставленню до будь-яких живих істот: тварин, птахів, комах.

А головне — учить тисячолітній мудрості японського народу: бачити велике в малому, помічати зазвичай непомітне і відчувати себе при цьому не стороннім спостерігачем, а гармонійною часткою самої природи.

Видання розраховане на дітей 5–10-річного віку та батьків, які хочуть виховати своїх дітей всебічно розвинутими й творчо мислячими особистостями.